

Александар ЛИТОВСКИ

МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНООСЛОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕЊЕ И МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО ПРАШАЊЕ ВО ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ НА МАКЕДОНИЈА (октомври - ноември 1944 година)

Одделувањето на македонските партизански единици од составот на ЕЛАС и преминувањето во вардарскиот дел на Македонија кон средината на октомври 1944 година значело влегување во нова фаза од развојот на националноослободителната војна на македонскиот народ и на македонското национално прашање.

Грчкото ослободително движење презело не само оружени активности за спречување на дејствувањето на одделените партизански единици на територијата на егејскиот дел на Македонија,¹ туку и пропагандна акција за политичка и идеолошка дискредитација на припадниците и симпатизерите на тие единици.²

По префрлувањето во вардарскиот дел на Македонија, Штабот на Леринско-костурскиот баталјон испратил писма до разни структури на грчкото ослободително движење со цел да се надминат недоразбирањата и да се продолжи заедничката борба, која била од обостран интерес.

Во писмото до Централниот комитет на ЕАМ и Главниот штаб на ЕЛАС се отфрлале обвинувањата дека станале „слуги на фашизмот“, се квалификувала политиката на ЕАМ и КПГ како „националистичка“ и тоа опширно се илустрирало со низа конкретни примери. Биле дадени предлози за решавање на настаната ситуација, со кои би се овозможил слободен развој на македон-

¹ На 16 октомври 1944 година командата на Групата дивизии на ЕЛАС од Македонија ја потврдила наредбата до 9. дивизија на ЕЛАС за „тогалоно уништување на одметниците-славофони“. КПГ и македонското национално прашање 1918-1974, док. 116, 268.

² Исто, док. 113, 262. На 17 октомври 1944 година, 27. бригада на ЕЛАС, префрлена на теренот на Вичо со цел да се бори со одделените македонски борци, упатила повик до македонскиот народ во Леринско, во кој се настојувало да се дискредитира раководството на Леринско-костурскиот баталјон со тврдењето дека е составено од „луѓе што не се поколебаа да соработуваат со најголемите крвници и со нечуени злосторници... „ Исто, док. 118, 269-271.

ското националноослободително движење во егејскиот дел на Македонија³ и би се создале услови тие да се вратат и да водат „обединети и братски“ заедничка борба со грчките антифашисти. Било напоменато дека содржината на писмото е одобрена од Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија.⁴

Слично писмо било упатено до Македонското биро на КПГ и до 9, дивизија на ЕЛАС, во чиј состав до неодамна се наоѓал Баталјонот. И во него се зборувало за неправилниот однос на ЕАМ кон македонското националноослободително движење и кон Македонците воопшто. Како „врв на овие систематски акции и тактика“ против македонското националноослободително движење се нотирал обидот „за ликвидирање на нашиот баталјон, кој е единствената и концентрирана сила на нашиот народ внатре во ЕЛАС-ЕАМ, како гаранција што ја бара нашиот народ за своите права“.⁵

На крајот од серијата писмени обраќања на одделениот Леринско-костурски баталјон бил Повикот до „сите македонски партизани и до народот на Македонија под Грција“. Во него се демантирале квалификациите од ЕАМ и ЕЛАС дека самоволно ги напуштиле своите позиции, и се објаснувало дека тоа било сторено откако им била дадена наредба за дислокација. Таквата наредба на ЕЛАС, според раководството на Леринско-костурскиот баталјон, била дадена со цел „само и само за да го растураат македонското партизанско движење“ и дека со префрлувањето во вардарскиот дел на Македонија тие го избегнале отворениот оружен судир со ЕЛАС и изразувале готовност до крај да се борат за својата „национална слобода“⁶

Обидите на македонското националноослободително движење да се надминат разликите не наишле на одсив, бидејќи во круговите на грчкото ослободително движење на биле подготвени да ги признаат сопствените грешки и настојувале настанатата ситуација со одделените македонски единици да ја

³ Барањата се состоеле во: давање слобода за „полна доброволна мобилизација на македонскиот народ“; префрлување на „сите македонци партизани кој се најдуват во грчките смешени единици“ во македонски единици; „сите македонски единици да имаат нивно раководство и свој штабој под линиите на централното раководство на ЕЛАС“; да не се пречи во „умножованието на македонските единици во бригади и дивизии“; давање право да „сториме политичка организација на Националниот фронт“ на Македонците од егејскиот дел која би имала претставник во Централниот комитет на ЕАМ; да се дозволи Македонците да организираат „народно самоуправление и народна власт во македонските села и градои“; да се даде „полна слобода на пропаганда и просвета, на целиот македонски народ со отворени пароли за само определението сагласно со духо на атлантиската карта... слободно да зборуваме на македонскиот народ за Илинден, за сите негови национални ослободителни борби и неговата историја...“, и за тоа дека константен негов интерес е „да живи цел македонскиот народ слободен и обединен.“; да престане прогонот на македонските кадри, а оние што се обвинети да бидат испитувани од „политичките организации на национален Македонски фронт, од македонски штабови“ и пресудите да бидат од „македонски војни суд“. Егејска Македонија во НОВ т. I, док. 168, 225-231.

⁴ Исто, 225-231. Излезното решение од настанатата ситуација во круговите на грчкото националноослободително движење се гледало во ставот за „рамноправност на сите малцинства во Грција“ во „една славна народна, демократска Грција“. КПГ и македонското национално прашање..., док. 118, 269-271.

⁵ Егејска Македонија во НОВ т. I, док. 171, 232-233.

⁶ Егејска Македонија во НОВ т. I, док. 172, 233-235.

припишат на дејствувањето и поддршката на НОВ и ПО на Македонија, односно на НОВ на Југославија.⁷

На 18 октомври 1944 година групата македонски активисти од Костурско што се одделиле од ЕЛАС во седиштето на Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија во с. Горно Врановци, Велешко, поднеле „Изложение на сите грешки, злодејства, и противнародни и противмакедонски дела, извршени од Грците на штета на нашиот народ во грчка Македонија за време на тригодишната антифашистичка борба“. Тука, се зборувало за погрешната политика на КПГ во врска со македонското национално прашање и опширно и детално биле наведени конкретните грешки и неправди што произлегле од тоа.⁸ Нешто подоцна, на 23 октомври 1943 година и група македонски активисти од Воденско до Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија поднеле свој меморандум во кој биле набележани и конкретни неправилности на КПГ, ЕАМ и ЕЛАС кон Македонците во нивниот реон.⁹ Истовремено со тоа, една делегација на одделените Македонци, по сугестија и со поддршка од военополитичкото раководство на македонското националноослободително движење од вардарскиот дел на Македонија, се подготвувала да оди кај Јосип Броз-Тито со цел да ја изнесе состојбата на македонското национално прашање во егејскиот дел на Македонија.¹⁰

Раководството на македонското националноослободително движење од вардарскиот дел на Македонија во ситуација на конституирана македонска држава со АСНОМ, која поседува „релативна самостојност и суверенитет“¹¹ и со НОВ и ПО на Македонија како воено-политичка сила од респективни размери за балкански услови, имало самоверба за порешително да застане во одбрана на македонските национални интереси во егејскиот дел на Македонија.

Оттаму, воопшто не изненадува дефинирањето на задачите на 49. дивизија на НОВ и ПО на Македонија од страна на Главниот штаб на НОВ и ПО на

⁷ Еклатантен пример за тоа претставува извештајот на Захаријас Псатас, секретар на партискиот комитет на 28 бригада на ЕЛАС до Партискиот комитет на 9. дивизија на ЕЛАС во кој опширно се објаснувало формирањето, дејноста и отцепувањето на Леринско-костурскиот баталјон. Псатас наведува дека „Создавањето на дух на независност и приклучување на грчките словеномакедонски области кон српска Македонија потекнува од српско-македонските единици, кои во почетокот малку, а подоцна се повеќе (есента 1943) влегуваа на грчка територија...“. Во овој контекст, особено се потенцирала дејноста на Петре Богданов-Кочко, на Киро Георгиевски-Дејан и на Анасти Пановски. КПГ и македонското национално прашање..., док. 122, 276-280. Најдалеку во конструкциите отиде Македонското биро на КПГ, кое во својот извештај до Политбиро на КПГ од 25 октомври 1944 година освен што ги обвинувале „Македонците од Србија“ и „Темпо и Орце“ за ширење на „пароли да се создаде независна Македонија до Егејското море и реката Вардар“, се тврдело дека смислено се спуштала британска воена помош на просторот каде бил стациониран македонскиот Леринско-костурски баталјон, а се избегнувало да се достави оружје до целата 9. дивизија на ЕЛАС. Егејска Македонија во НОВ т. VII, кн. 3, док. 87, 248-252.

⁸ Исто, док. 76, 220-227.

⁹ Исто, док. 85, 243-246.

¹⁰ Егејска Македонија во НОВ т. I, док. 175, 239.

¹¹ Види поопширно Горѓи Чакарјаневски, Главниот штаб и државноста на Македонија (1941-1945), Скопје, 2001, 199-214.

Македонија, дефинирање, кое сведочи за сериозните намери активно да се влијае врз ситуацијата во егејскиот дел на Македонија и да се искористи периодот на воено-политичкиот „вакум“ што се случувал со повлекувањето на германските сили. Имено, на 20 октомври 1944 година Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија упатил Наредба-упатство до Штабот на II корпус на НОВ и ПО на Македонија, и во делот „задачи на 49. дивизија на НОВ и ПО на Македонија“, стоело дека „единиците на 49-та дивизија имаат главен задатак да ги затворат комуникациите Битола-Прилеп за да осигураат операциите при Прилеп. Во случај да во Битола останат мали германски снаги, да се нападне Битола и след неговото завземање да продолжат на југ без обзир на државната граница со Грција, како би на стратешки позиции меѓу Островско и Костурско езеро осигурале го просторот на Битола од изненадно нахлување на непријателот.“¹² Очигледно, предвоената границата за Главниот штаб воопшто не била пречка во планирањето на неговите операции.¹³ Меѓутоа, спроведувањето на една таква операција би значело директна воена интервенција во егејскиот дел на Македонија, поддршка на тамошното македонско националноослободително движење во недоразбирањата со грчкото ослободително движење и чекор со несогледливи крајни консеквенции за вкупното решавање на македонското национално прашање.

Во согласност со решеноста за помош и поддршка на одделените Македонци од ЕЛАС, Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија најпрво на 26 октомври 1944 година издал Наредба до Штабот на Вториот корпус да им се даде материјална и санитарска помош на единиците од егејскиот дел на Македонија. Било наредено, веднаш да се организираат во с. Мрежичко, Гевгелиско, магацини со храна и други потреби, од кои би се снабдувале партизаните од тој дел на Македонија. Понатаму се наредувало, невооружените партизани организирано да се префрлат во Берово и таму да се наоружаат, да се организира болница во с. Мрежичко и дури да се одземат 200 пушки од сопствените единици и да им се дадат на партизаните од егејскиот дел.¹⁴ Се наредувало наредниот ден да се отвори пункт за помош на единиците од егејскиот дел на Македонија и во с. Љубојно, Преспанско.¹⁵

Активностите на македонските раководители во врска со настаните во егејскиот дел на Македонија имале поддршка од југословенското народноослободително движење.¹⁶ Според документи на КПГ, Светозар Вукмановиќ-Тем-

¹² Државен архив на Република Македонија (ДАРМ) Подрачно одделение (ПО)-Битола, фонд бр. 716-Збирка: фотокопии од Архив Војноисторијског института-Београд (Збирка АВИИ), АК. 323, АЕ: 39-2/1.

¹³ Слична наредба до Битолската воена област, Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија издава и на денот на ослободувањето на Битола, односно на 4 ноември 1944 година Во неа се вели: „Со четириесетидеветата обезбедете ја Битола и продолжете со гонењето на разбиените германци кон Лерин додека не дојдете во контакт со англиската војска. ДАРМ ПО-Битола, ф. бр. 716-Збирка АВИИ, АК. 234, АЕ: 7-13/ 1.

¹⁴ Зборник докумената и података о народноослободилачком рату југословенских народа, Београд, 1954, том VII, книга 4, док. 110, 197.

¹⁵ Владо Ивановски и др. , Хронологија на настаните во Преспа, 1912-1944, Битола, 1995, 342.

¹⁶ Секако, тоа се должелo на природниот интерес на југословенското народноослободително движење за евентуална сопствена територијална експанзија кон егејскиот дел на Македонија.

по преку Ренос Михалеас, кој од Штабот на 9. дивизија на ЕЛАС во октомври 1944 година¹⁷ бил испратен во вардарскиот дел на Македонија да издејствува враќање на одделените македонски единици, на раководството на грчкото ослободително движење му ги доставил следниве барања за нормализирање на ситуацијата: „1) непосредна мобилизација за борба против Германците; 2) создавање на посебни народни (македонски) организации во составот на ЕАМ; 3) слободна пропаганда за независна Македонија, без да стане збор за отцепување и слично.“ Освен тоа, според истиот извор, Темпо упатил отворена и остра закана дека „ако не бидат исполнети“ барањата, народноослободителното движење на Југославија ќе преземе акција и против ЕЛАС и против КПГ.¹⁸ Уште поотворени и подецидни барања до раководството на КПГ, Темпо доставил преку Такис Пападопулос-Никос, кој бил испратен од КПГ во вардарскиот дел на Македонија со иста намена како и Ренос Михалеас. Нему, во разговорите со раководството на КПМ и Темпо му било речено дека доколку „КПГ не сака да даде решенија во корист на македонскиот народ, дека ќе ги вооружат баталјоните на Гоце и Џоџо и ќе ги вратат назад“ и ако ЕЛАС ги нападне „ќе испратат 100.000 војска“, односно дека Македонците и нивните вооружени формации од југословенското народноослободително движење ќе бидат помогнати „со сите средства за да издејствуваат автономија на Македонија“, а вардарскиот дел на Македонија ќе биде јадрото на обединувањето на „грите дела на Македонија“. На Такис Пападопулос, во врска со Солун, му било речено „дека ќе дискутираат дали ќе го задржи Грција, или ќе го обединат со независна Македонија.“¹⁹

Леринско-костурскиот баталјон во тоа време, по наредба и со помош²⁰ на Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија, се реорганизираше како бригада²¹ и во соработка со Битолско-преспанскиот партизански одред, изведувал постојани и успешни акции на патот Битола-Лерин против германските сили,

Притоа, највисоките југословенски раководители биле исклучително внимателни, бидејќи таквиот нивен интерес бил во директен судир со интересите на Велика Британија во Грција и на Балканот. Таквиот конфликт со неповолни импликации во фазата на меѓународно признавање на новата југословенска федеративна држава претставувал преголем ризик дури и за моќното југословенско народноослободително движење.

¹⁷ Во Извештајот на Штабот на II корпус до Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија од 20 октомври 1944 година евидентирано е доаѓањето на Ренос Михалеас во Штабот на 49. дивизија во Битола и стои информацијата дека тој е испратен до Главниот штаб, но не е прецизиран датумот кога се случило тоа. Во секој случај, евидентно е дека неговиот престој е пред 20 октомври кога е пишуван Извештајот. ДАРМ ПО-Битола, ф.бр.716-Збирка АВИИ, АК. 233, АЕ: 6-6.

¹⁸ Егејска Македонија во НОВ т. VII, кн.3, док. 90, 257.

¹⁹ Исто, док. 93, 261-262.

²⁰ Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија со телеграмата од 20 октомври 1944 година ја известува Битолската воена област дека „Другарот Диге (Диме Бојановски-б.м.) доаѓа кај вас, тој со потпирање врз 49. дивизија ќе работи на организација на партизанските единици на Костурскиот и Леринскиот терен. Дајте му десет добро вооружени и политички подигнати другари кои може да ги користат за раководители“. ДАРМ ПО-Битола, ф.бр.716-Збирка АВИИ, АК. 234, АЕ: 7-6/1.

²¹ Во с. Граешница, Битолско, од борците на Леринско-костурскиот баталјон и новопристигнатите борци од егејскиот дел на Македонија на 22 октомври била формирана Леринско-костурската бригада. Ристо Кирјазовски, Единиците на НОВ од Егејска Македонија под команда на ГШ на НОВ и ПОМ, Зб. Главниот штаб на НОВ и ПОМ (1941-1945), Скопје, 1997, 142.

кои забрзано се повлекувале на север.²² Притоа, официјалната предвоена граница воопшто не била пречка, Баталјонот да добие наредба од Штабот на 49. дивизија на НОВ и ПО на Македонија²³ и да дејствува против германските сили и во Леринско односно во подрачјето на селата Каленик, Клештина и Кладороби.²⁴

Во рамките на тие дејства, на 28 октомври 1944 година, Леринско-костурската бригада ги зазела позициите кај с. Каленик на патот Лерин-Битола. Во текот на ноќта единици на ЕЛАС опколиле еден баталјон на Бригадата кај с. Клештина, а најголемиот нејзин дел се повлекол кај манастирот св. Петка во близината на с. Драгош. Единиците на ЕЛАС отвориле оган и врз опколениот баталјон и врз остатокот на Бригадата кај манастирот св. Петка. Борбата што започнала во утринските часови на 29 октомври 1944 година траела цел ден до вечерта. Опколениот баталјон без загуби успеал да се пробие и да се префрли на теренот на Битолско.²⁵

Македонското националноослободително движење од егејскиот дел на Македонија започнало да се физиомира и политички преку „Привремена политичка комисија на Македонија под Грција“ на чело со Паскал Митревски, формирана во Битола кон крајот на октомври или почетокот на ноември 1944 година²⁶ Секако, тоа било под сугестија и со активна поддршка на македонското националноослободително движење од вардарскиот дел на Македонија, што била остварувана преку Диме Бојановски-Дизе кој бил присутен во работата на Комисијата во Битола.²⁷ Привремената комисија на 4 ноември 1944 година од штотуку ослободената Битола испратила Проглас до македонскиот народ во егејскиот дел на Македонија во кој како главен мотив за преминувањето на македонските партизани во вардарскиот дел се наведувало дека ЕАМ и ЕЛАС не ги „признават за народност“ Македонците, туку ги „есапат како малцинство“ и не им даваат „истинска слобода за самоопределение“.²⁸

²² На 20 октомври 1944 година Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија му издава соодветни наредби за ангажирање во борбите против Германците и на Воденскиот македонски баталјон и притоа се нагласува дека „во борба со германците мораат да постигнат видливи резултати, како би можеле нивната борба да ја популаризираме преку нашите станици и печат...“ ДАРМ ПО-Битола, ф.бр.716-Збирка АВИИ, АК. 234, АЕ: 7-6/12.

²³ Егејска Македонија во НОБ т. VII, кн. 3, док. 92, 259-260.

²⁴ Извештај на Штабот на II корпус до Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија од 2 ноември 1944 година за распоредот на Леринско-костурската бригада на 28 и 29 октомври 1944 година ДАРМ ПО-Битола, ф.бр.716-Збирка АВИИ, АК. 233, АЕ: 8-7.

²⁵ Егејска Македонија во НОБ т. VII, кн. 3, док. 95, 264-265.;

²⁶ Ташко Мамуровски, Паскал Митревски и неговото време (1912-1978), Скопје 1992, 48.; Според Вангел Ајановски, била формирана на 4 ноември 1944 година на состанокот одржан во Битола. В. Ајановски-Оче, Егејски бури, Скопје, 1975, 139-140.; Кирјазовски наведува дека на 6 ноември 1944 год. во Битола е формирана „Комисија за решение на прашањето на Македонците под Грција“. Р. Кирјазовски, врските и соработката меѓу антифашистичките движења во Битолско и Леринско-костурско 1943-1944 година, Зб. Битола и Битолско во НОВ 1943 и 1944, кн. прва, 153.

²⁷ П. Раковски, Автобиографија или моите страдања, Скопје, 2000, 77.

²⁸ Егејска Македонија во НОБ т. I, док. 187, 266.

На 7 ноември 1944 година по повод годишнината од Октомвриската револуција и ослободувањето на Битола, пред зградата на обласните и општинските власти во градот се одржал митинг, со присуство на видни раководители на македонското националноослободително движење и НОВ на Југославија.²⁹ Светозар Вукмановиќ-Темпо, кој зборувал од името на Врховниот штаб на НОВ на Југославија, истакнал дека „никој нема право да го дели македонскиот народ против неговата воља“, а Македонците од егејскиот дел на Македонија, според него, биле сè уште „поробени“ и „оделени од мајката Македонија“.³⁰ Неколку дена подоцна Темпо, пред делегатите на Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Србија во Белград, повторно истакнал дека „целиот македонски народ сака да оствари целосно обединување“.³¹ Во истиот ден, на 13 ноември 1944 година, белградскиот весник „Политика“ објавил опширен текст на потпретседателот на АВНОЈ, Димитар Влахов, како протест против изјавата дадена од грчкиот премиер Папандреу за грчките територијални аспирации на север. Исто така, Влахов протестирал „против гонењето и истребувањето на македонските антифашисти во Егејска Македонија од страна на органите на грчката влада...“³²

Изјавите на високите воени и политички претставници од Македонија и од Југославија сосема природно се рефлектирале во политичкото секојдневие на Македонија. Вербата дека обединувањето на Македонија наскоро ќе се случи била сосема вообичаена појава во политичките кругови на вардарскиот дел на Македонија. За тоа сведочи, на пример повикот на Лилјана Чаловска за „слободна и обединета Македонија“ упатен на 6 ноември 1944 година на општонародниот собир во зградата на театарот во Битола³³ или дискусијата на Пленумот на битолскиот Околиски народноослободителен одбор од 13 ноември 1944 година во која, најпрво Коле Попоски, раководител на управниот оддел на Околискиот народноослободителен одбор во својот воведен реферат за политичката положба зборувал за перспективите за „проширувањето“ на Македонија, потоа, Никола Минчевски како секретар на Обласниот народноослободителен одбор истакнал дека „...Со помош на нашите другари-југословенските народи ќе успејме да ја прошириме нашата татковина Македонија...“, и на крајот, и полномошникот на президиумот на АСНОМ, Рампо Козар, се произнел „... за проширвањето на денешната држава Македонија на сите страни од своите граници“.³⁴

²⁹ Александар Крстевски-Кошка, Богоја Фотев, Скопје, 1998, 143.

³⁰ „Нова Македонија“ од 14 ноември 1944, година I, бр. 2, стр. 4.; Истовремено, на свечената академија за Октомвриската револуција на 7 ноември во Белград, во присуство и на Јосип Броз-Тито, еден од главните југословенски раководители, Милован Ѓилас, во својот говор рекол и дека „...сега оружените сили под команда на Папандреу вршат жесток терор над нашето македонско население во Грција и тоа без никакви основни причини; Македонците во Грција не прават ништо друго освен што сакаат да се организираат за борба против германските завојувачи, да зборуваат на својот јазик и да ги истакнат своите национални права“. Цитирано според Велика Британија и Македонија 18 август 1944 - 8 мај 1945, документи, том I, док. 13, Скопје, 1995, 54.

³¹ Цитирано според Велика Британија и Македонија, т. I, док. 13, 54.

³² Цитирано според Велика Британија и Македонија, т. I, док. 15, 57-58.

³³ ДАРМ ПО-Битола, фонд Местен комитет на КПМ-Битола, 2.642.1. 124/1.

³⁴ Исто, фонд: Битолски Областен народноослободителен одбор, 2.538.1.103/223-230.

Чекорите на НОВ и ПО на Македонија за отворена поддршка на одделените македонски партизани, заканите од Светозар Вукмановиќ-Темпо и дејствувањето на Леринско-костурската бригада³⁵ предизвикале вистинска загриженост и паника кај раководството на грчкото ослободително движење. Се очекувало премин на единици од вардарскиот дел на Македонија во реоните на Леринско и Костурско,³⁶ а се шпекулирало со заземање на целиот егејски дел на Македонија со Солун од страна на Југославија.³⁷

ЕЛАС презел чекори да ја затвори предвоената граница,³⁸ а КПГ и ЕАМ почнале засилена пропагандна активност за да го оневозможат ширењето на политичката база на одделените македонски борци на теренот во Леринско, Костурско и Воденско.³⁹

Сепак, од средината на ноември 1944 година во борбата за освојување на власта во земјата, раководството на КПГ презело чекори за добивање на морална и материјална поддршка од Југославија.⁴⁰ Тоа било и сигнал за можна

³⁵ Бригадата и во ноември 1944 година дејствувала на теренот на Леринско. Тоа може да се заклучи од Извештајот на Штабот на II корпус до Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија, во кој се кажува и следното: „На 5 о.м. командантот и началникот на штабо на овај корпус тргнаја во посока на Грчко-Југославенската граница со цел: да се стават у додир со бригадата од Грчка Македонија и се информираат на лице место за положението во неја, бидејќи да е истата ставена под директна команда на овај штаб. Со обзиром да бригадата беше од таја страна на границата другарите ја префрлија границата... „ Исто, Збирка АВИИ, ф.бр.716, АК. 233, АЕ: 13-7.

³⁶ Според доверливиот билтен на Централниот комитет на КПГ од 2 ноември 1944 година „баталјонот на пучистите Србмакедонци - „Гоце“, влезе во грчка територија и дејствува на подрачјето на Лерин“ и се претпоставува дека „сака да влезе во Лерин“. Егејска Македонија во НОБ т. I, док. 185, 264. Македонското биро на КПГ со Радиограма до Политбиро на КПГ алармирало дека „Баталјонот „Гоце“ дејствува на грчка територија на подрачјето на Лерин. Ги труе со пароли: „Борете се Македонци“. Има контакт со градот Лерин. Гоце се заканува да навлезе во Лерин“. КПГ и македонското национално прашање..., док. 126, 284.

³⁷ Егејска Македонија во НОБ т. VII, кн. 3, док. 93, 262. Доверливиот билтен на Централниот комитет на КПГ од 29 октомври 1944 година информира дека „во славјанските села се шири глас дека се очекува навлегување на Србмакедонци во Грција.“ Егејска Македонија во НОБ т. I, док. 180, 245.

³⁸ Групата дивизии на ЕЛАС за Македонија на 3 ноември 1944 година до своите потчинети единици издал наредба за распоредот на единиците за обезбедување на граничната линија, при што се препорачувало составот на единиците на граничните пунктови „да биди таков што да нема можност за вршење на пропаганда од страна на Македонците автономисти.“ Егејска Македонија во НОБ, т. I, док. 186, 265.

³⁹ Окружниот комитет на КПГ за Костурско до народот во неговиот реон испратил Проглас, во кој се образложувал ставот за македонското национално прашање и се осудувале одделените македонски борци како „слуги на туѓиот и домашниот фашизам“, како луѓе што го „продолжуваат старото дело на комитите“ и како „предавници на заедничката борба“, бидејќи „ја делат борбата на Словеномакедонците од борбата на Грците“. КПГ и македонското национално прашање..., док. 136, 315-317.

⁴⁰ За таа цел на 15 ноември 1944 година во Белград се одржала средба помеѓу Јосип Броз-Тито и пратеникот на Централниот комитет на КПГ, Стериос Анастасијадис, кој го информираше Тито за политичката состојба во Грција и побарал поддршка за намерата на КПГ да не дозволи расформирање на ЕЛАС од страна на Велика Британија. Тито во разговорот ја истакнал целосната подготвеност на Југославија морално и материјално да го помогне грчкото ослободително движење во борбата со десните сили во Грција и Британците. Освен тоа, Тито ги отфрлил претпоставките дека Грција спаѓала во британската сфера на интерес и истакнал дека „за идното уредување на Грција единствено компетентен е грчкиот народ и само тој може да решава за тие

промена на политиката кон македонското националноослободително движење и влијаело врз решението на македонското воено-политичко раководство да пристапи кон формирање на крупна воена единица на Македонците од егејскиот дел на Македонија во составот на НОВ и ПО на Македонија, која би се вратила во егејскиот дел и би учествувала во веќе целосно извесната вооружена разврска на грчката воено-политичка сцена.

На 18 ноември 1944 година во Битола, со пригодна свеченост организирана од воените и политичките власти на градот⁴¹, во присуство на раководители на македонското и југословенското народноослободително движење, било одбележано формирањето на „Првата ударна бригада на Македонија под Грчко“. Бригадата при нејзиното формирање имала 4 баталјони со над 2 000 борци.⁴²

Формирањето на Бригадата имало големо политичко значење и во прв ред ги изразувало легитимните стремежи на македонскиот народ од егејскиот дел на Македонија за сопствено национално ослободување, а потоа ја манифестирало и политичката волја на македонското и југословенското народноослободително движење да ги поддржат таквите стремежи.⁴³

Настаните што во натамошниот период се одигрувале во Грција и во кои доминантна и пресудна улога имале интересите на големите сили, не дозволиле ангажирање на македонското националноослободително движење како самостојна воено-политичка сила која би придонела остварување на правото за слободен национален развој и обединување на Македонија.

прашања врз основа на Атлантската карта“. Р. Кирјазовски, Македонското национално прашање и Граѓанската војна во Грција, Скопје, 1998, 53-56.

⁴¹ Зборник на одбрани документи за историјата на Битола и Битолско 1941-1945, Документи за создавањето и развојот на органите на народната власт во Битола и Битолско (1944-1945), том I, кн. 2, док. 53, 213.

⁴² Опширно види: Благоја Талески-Иван, Првата народноослободителна ударна бригада на НОВ и ПОМ од Егејска Македонија, Скопје, 1984, 42.

⁴³ Секако, Бригадата претставувала и своевиден „инструмент“ за индиректно мешање на југословенското народноослободително движење во планираната воено-политичка разврска во Грција.

